

Малко мисли и идеи за свободата
В
информационните технологии.

Богомил Шопов

Малко **МИСЛИ И ИДЕИ** за свободата в информационните технологии.

Богомил Шопов - Бого

<http://bogomil.info>

<http://bogomer.eu>

Съдържание

За автора.....	3
Какво означава свободен софтуер и софтуер с отворен код и каква е разликата с безплатния софтуер.....	4
Какво е полезното при свободния софтуер?.....	5
Софтуер с отворен код.....	6
Какво е отворен стандарт.....	8
Отворени файлови формати.....	8
Защо толкова много се говори за Интернет точно сега?.....	9
Електронно правителство?.....	11
0. Възможност за издаване на евтин електронен подпис, който да служи за основа на въвеждането на електронни услуги и електронно управление.....	11
1. Създаване на единна платформа за общински услуги персонализирани за всяка отделна община с достъп на всеки до тях. Използване на свободен софтуер и софтуер с отворен код за създаване на портална и административна инфраструктура за обслужване на гражданите и бизнеса.....	11
2. Електронното правителство на всякакви нива, трябва да бъде с отворен модел. Всеки, който желае, трябва да може да допринесе за развитието му.....	12
3. Защитата на личните данни е основна част от е-правителството.....	12
Как точно и защо е-правителство в цялата държава.....	14
Заклучение, вместо край.....	15

За автора

*Снимка на автора -
Бого Шопов*

Аз съм професионалист, който работи в сферата на Интернет. Имам опит в създаване на продукти, в новите тенденции на световната мрежа - като web 2.0, enterprise 2.0, създаване и управление на общества, в новите медии - блогове, корпоративни блогове, видео и аудио съдържание, комбиниране на съдържание. Въпреки всичко знам, че 10 е равно на 2 и програмирането в различни области също е силната ми страна. Защиатавам принципите на отворения код и свободния софтуер, както и цифровите права на потребителите в Интернет. Имам и добър организационен опит, което си проличава от вече осмото голямо събитие което организирам.

Гордея се и с това, че съм част от ["Електронна граница"](#), че съм сред създателите на първото он-лайн списание за програмиране "WebDevMagazine" и на първата конференция за интернет технологии "УебТех", която съществува от 2004 година и на първите Баркампове (BarCamp).

Гордея се с това, че успях да доведе Ричард Столман в България и че всеки ден правя нещо и за себе си и за световната мрежа и за семейството си.

Малко факти:

Участвал съм в създаването на първия комерсиален продукт в България - портала за работа ItJobs.bg, както и съм бил част от най-голямата уеб-група у нас - Нетинфо.

През 2008, бях жури на конкурса [BGSite 2008](#).

Участвал съм като представител на "Електронна граница" в предавания по bTV, Нова Телевизия, БНТ, МСАТ и в още други медии.

През 2008 беше и първото ми участие в научна конференция на тема "Интернет и тероризъм"

Имал съм около 40 лекции на различни конференции на теми свързани с .. Интернет, разбира се.

Какво означава свободен софтуер и софтуер с отворен код и каква е разликата с безплатния софтуер.

В началото на развитието на компютрите софтуера е бил безплатен и свободен за употреба. Всеки, който разбирал от писането на програми ги споделял с други приятели и познати, за да може да им помогне или за да си изкара някоя и друга почерпка.

С развитието на обществото обаче и с все по-голямата комерсиализация, нещата започват лека по лека да се променят. Програмистите дават своя код за използване но искат този който го получи да им заплати определена сума и да не може да го разпространява на други лица. В този момент се намесват и адвокатите и създават лицензите за софтуера и така обвързват всеки използващ софтуер с определени правила, които трябва да спазват.

Така или иначе този софтуер е ограничен от автора и нито може да се развива от друг, който може това, нито може да се разпространява, нито да се вижда как е написан и какво всъщност прави той с вашия компютър.

С тази мисъл традицията софтуера да не е обвързан със строги лицензи и да е по-скоро безплатен създава движението за свободен софтуер, което определя правилата по които един софтуер може да е свободен.

Свобода да използва програмата за всякакви нужди. ("свобода 0")

Свобода да изучава начина на работа на програмата и да я променя за собствени нужди. ("свобода 1")

Свобода да разпространява програмата. ("свобода 2")

Свобода да променя програмата и да публикува променената версия. ("свобода 3")

Както виждате това се различава доста от **собственическия софтуер** за която поява говорих по-горе. Тук програмата може да се използва както намерим за добре, можем да разпространяваме програмата, можем да я променяме и да публикуваме промените, така, че други да се възползват от тях. Това, обаче не означава, че не можем да искаме заплащане за този софтуер или за услугите свързани с него.

Какво е полезното при свободния софтуер?

Да вземем пример със операционната система GNU/Линукс. Тя към момента има над 200 000 разработчици, трудещи се в една или друга посока, в един или друг екип. Това дава голяма сигурност на крайния продукт, защото всеки вижда кода и може да се разбере какво точно прави тя и ако има някакъв проблем, всеки, може да го оправи. Всеки, може да вземе част от тази система и да си направи своя такава, която да продава или да предлага при други условия, но спазвайки горните 4 правила, за да може и другите да използват споделения ресурс.

Fedora

Една от най-лесните за работа gnu/линукс дистрибуции Fedora, която се радва на голяма популярност и у нас имаше един от най-посещаваните щандове по време на едно от най-големите събития в света, заради представения наскоро продукт наречен Sugar, който представлява операционна среда за малките лаптопи по програмата "Лаптоп за всяко дете".

Тук можете да видите, началото на демонстрацията на Sugar.

Софтуер с отворен код

Сигурно сте чували за тази вариация на софтуерната свобода. Софтуерът с отворен код е вторично появило се определение, имащо за цел да избегне проблема с двойното значение на английската думичка free. Обърнете пак внимание на горните четири свободи. Какво е нужно, за да сме сигурни, че всички тези свободи са гарантирани? Грубо казано основното, което ни трябва на практика е да имаме свободен достъп до изходния код на програмата - това е нужно за да можем да изучаваме програмата, да я променяме и усъвършенстваме. Затова много често свободния софтуер се нарича и софтуер с отворен код.

Обърнете внимание, че двете понятия не са напълно идентични! Фактът, че реално разполагаме с някакъв код не винаги ни дава легално право да го модифицираме например.

Понякога дори да имаме такова право е възможно с лиценз или споразумение да ни бъдат поставени някакви условия, които да определят начина по който да ползваме правото да променяме такъв софтуер или да го разпространяваме. Доколкото могат да съществуват такива правила те ограничават идеята за СВОБОДАТА и такъв софтуер не може да бъде наречен свободен дори реално да е софтуер с отворен код (или да изглежда като такъв).

За да се избегнат разминаванията е създадена дефиниция за софтуер с отворен код от организацията "Инициатива за отворен код" която има за цел максимално да се доближи до определението с четирите свободи на Фондацията за свободен софтуер, посочени по-горе.

Въпреки това обаче, когато говорим за софтуер с отворен код акцентираме предимно върху достъпността до изходния код с цел повторна употреба на

кода, ЕВОЛЮЦИЯ и ползваемост, докато определението за свободен софтуер като философски мироглед набляга предимно на свободата като МОРАЛ и светоусещане.

Докато всеки свободен софтуер задължително е и софтуер с отворен код, то това, което е достатъчно един софтуер да е с отворен код не винаги е достатъчно да бъде наречен и свободен. Имайте наум тази дребна, но значително важна понякога разлика и ако вашите събеседници акцентират върху това, то най-вероятно държат на някакъв нюанс в този контекст.

Мозила

Компанията която създаде и поддържа чудесния и сигурен браузър с отворен код Firefox, пощенския клиент с отворен код Thunderbird и софтуера за докладване на грешки Bugzilla, имаха както и други цял поток по време на събитието FOSDEM. В него те се опитаха да представят новостите пред всички в залата, а за по-маркетинг насочените посетители имаше специална стая в която се дискутираше какво трябва да се направи за да може продуктите да достигнат до всеки един потребител на Интернет

На снимката можете да видите моменти именно от тази среща с маркетинг екипа на компанията за САЩ и за Европа. Уилям, който е маркетинг мениджър за нашия континент.

Какво е отворен стандарт

Сигурно вече сте чували за това понятие, което може да бъде дефинирано с 10 прости правила, но с още малко опростяване, то е следното:

- Стандартът се разработва и поддържа от некомерсиална организация и неговата разработка протича при процедура за взимане на решения, която е отворена за всички заинтересовани страни и решенията се взимат с мнозинство или консенсус.
- Стандартът е публикуван и спецификацията му е достъпна безплатно или срещу минимална такса. Спецификацията трябва да може да бъде копирана и разпространявана безплатно или срещу минимална такса.
- Правата на интелектуална собственост (патенти?) се предоставят за ползване безплатно и предоставилия ги се задължава да не ги отнема.
- Няма пречки за пре-използването на стандарта.
- Няма ограничения в сферата на използване

Това са стандарти, които могат да се използват от всички за да може крайния потребител да знае как работи продукта, как може да се комуникира с него и как да се доизгражда. Ако направим аналогия в света на Интернет, продукт използващ отворените стандарти е jabber – всеки може да пише за този протокол, дори google го прави. А skype може да се оприличи със затворения стандарт – никой не го знае как работи (освен създателите му) и никой не може да напише друг продукт, за да можете да си комуникирате с приятелите си, използвайки skype.

Отворени файлови формати

Сигурно вече сте схванали логиката на нещата и можете сами да дадете дефиниция на отворения файлов формат. С няколко думи, следвайки правилата от по-горе, можем да кажем, че те са формати с много ясна спецификация, която може да се види, да се използва и да се подобрява, така, че да бъде ползваема и отворена.

Ако имаме програма, която използва затворен файлов формат, вие ще бъдете ДЛЪЖЕН, да си купите точно определената програма, за да можете да работите с този формат, а ако формата е отворен, можете да използвате много други програми. Често срещано явление е по сайтовете да слагат и изискване за такива програми, например:

"За да отворите този файл, ви трябва MS Word версия X или по-нова".

Това, означава, че формата е затворен и вие искате или не, ще трябва да си купите тази програма. Ако става дума за държавна институция, това е повече от нежелателно, защото така се ограничава свободния достъп до информация.

И накрая съм длъжен да отговоря на въпроса:

Защо толкова много се говори за Интернет точно сега?

Ако направим един паралел и знаем, че преди почти 60 години декларацията за човешки права превърна в международен закон следните права и свободи:

1. Свобода от дискриминация от страна на правителство или закон (Член 2, Член 7)
2. Свобода на движение в границите на всяка държава (Член 13.1)
3. Правото на участие в управлението на държавата (Член 21.1)
4. Правото на равен достъп до обществени услуги (Член 21.2)

И вземайки в предвид, че тези права и свободи днес са възприети от всички демократични правителства и заложили в Конституцията (или други основни документи) на повечето държави и приемайки, че всички държави се стремят, на различно ниво и при различни начални точки, към общества, в които пълноценното и ефективно участие в управлението и обществото, както и достъпа до обществени услуги, образованието и възможностите зависят все повече от достъпа до електронните комуникации и по-специално имайки предвид, че:

- **Все повече държавни информационни източници и услуги се предоставят виртуално, а не физически;**
- **Свободата на словото и асоциациите се упражнява все повече по Интернет, отколкото лично;**
- **Интернет предоставя безпрецедентна възможност за равенство в образованието и възможностите за всички хора по света;**

Ползите от Интернет могат да бъдат гарантирани и нашите така трудно извоювани човешки права да бъдат запазени, *докато ние преминаваме към електронно общество*, само ако осигурим лесен и еднакъв за всички достъп до Интернет и ако също така запазим свободата на мрежата непокътната. Вземайки предвид уникалната роля, която свободните и отворените стандарти може да изиграят в подsigуряването на този резултат, като насърчава конкуренцията и иновациите, намалява разходите и увеличава избора и правителствата и законодателните органи, чрез примери и действия, са единствените, които могат да гарантират, че всички хора ще се възползват от преимуществата на свободните и отворени стандарти. Смятайки, че тези преимущества са от особена важност за хората в неблагоприятно икономическо, социални и географско положение и имайки предвид, че единомислието относно характеристиките на свободните и отворени електронни стандарти става все по-голямо в Европа, държавата и политическите сили би трябвало да се ръководят от следните принципи, поне в частта си за гъвкавостта на информационното общество:

- Закупуване и внедряване на информационни технологии, които прилагат свободни и отворени стандарти, що се отнася до държавни структури, особено за онези, които комуникират с граждани или с други информационни системи;
- Използване на свободен софтуер и на софтуер с отворен код в държавната и общинската администрации;
- Създаване на програма за развитие на свободен софтуер и софтуер с отворен код в инкубационни центрове към университетите с участие на бизнеса, който в последствие да бъде използван за държавната администрация и структури;
- Да има концентрация върху предоставянето на електронни правителствени услуги, базирани само и единствено на свободни и отворени стандарти, включително и предоставяне на информация, базирана на такива стандарти, както и при всички дейности да се облягат на използването на същите;
- Създаване на отворено електронно правителство, даващо възможност на всеки, който може да следва предварително публикувана спецификация, да участва в него;
- Създаване на система за документо-оборот базирана на отворени технологии и стандарти, чрез която всички държавни структури, да комуникират една с друга и освен това да комуникират и с гражданите и бизнеса;
- Да се въведе обучение на държавни служители за работа с свободен софтуер, софтуер с отворен код и системи използващи отворени стандарти. Това обучение поради спецификата на самия софтуер ще бъде еднократно и ще бъде използвано за основа на самообучение и

- предаване на знанията на други служители.
- Да се даде възможност за избор на всички нива в държавата какъв софтуер да се използва, да се изготвят програми за обучение за всеки вид, а не както досега само за един тип софтуер – собственически;

Електронно правителство?

- Защото прави обслужването на гражданите и бизнеса **бързо и евтино**;
- Защото пести пари;
- Защото щади природата - намалено използване на хартия и енергия;
- Защото ще намали държавната администрация и служителите в отделните ведомства;

0. Възможност за издаване на евтин електронен подпис, който да служи за основа на въвеждането на електронни услуги и електронно управление.

Пояснение

Електронния подпис не трябва да струва повече от 10 лева на година. Фирмите трябва да печелят от услуги с подписа, а не от продаването му на 50 пъти по висока цена от себестойността му. Самият факт за възможност на такъв подпис да достигне до много хора **е стартиращия фактор** в създаването на работещо електронно правителство.

1. Създаване на единна платформа за общински услуги персонализирани за всяка отделна община с достъп на всеки до тях. Използване на свободен софтуер и софтуер с отворен код за създаване на портална и административна инфраструктура за обслужване на гражданите и бизнеса.

Пояснение

Създаване на един сайт, на който може да се намери всичко за дадена община, да се използва услугите през Интернет или на терминали в самата община, в който сайт да има пълния цикъл на

обслужване на частни лица и бизнес субекти - пример - вадене на акт за раждане, плащане на такси към общината, смяна на адресна регистрация и т.н<

2. Електронното правителство на всякакви нива, трябва да бъде с отворен модел. Всеки, който желае, трябва да може да допринесе за развитието му.

Пояснение

Това не означава, че всеки ще може да пише каквото си иска и да го пусне държавата, институциите или гражданите да работят с него, но означава, че ще има отворени правила/стандарти за това. Ако дадена фирма може и иска да напише част, която да служи за издаване на акт за раждане към системата за е-правителство, то тя може да го направи, спазвайки инструкциите и да го предложи за включване в системата. Това отново не означава, че това е безплатно. Така, че се спрат фиктивните конкурси и източването на средства, които водят само до затруднения, срещу много пари и ще се освободи пазара за нови играчи и идеи от които ще печелят всички. Използването на отворени спецификации, базирани на отворени стандарти е ключов фактор, за да се случи отвореното правителство. Технологиите вземат връх, над корупцията.

3. Защитата на личните данни е основна част от е-правителството.

Пояснение

Наличието на електронен подпис и законите сега свързани с него, дават прекалено голяма възможност за злоупотреба с лични данни във всички информационни системи. Ако споменем търговския регистър със задължението му да се публикуват ЕГН и спесимени от подписи в публична директория и завършим със задължението за съхранение от данните на притежателите на електронен подпис. Личните данни могат да бъдат и трябва да бъдат използвани, за да имаме работещо електронно-правителство, стига да се съхраняват по определен начин

Знаете ли, че ....

Ако сте харесали този материал, можете да дарите произволна сума от тук:

<http://www.bogomil.info/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B0/>

Благодаря ви предварително !

Как точно и защo e-правителство в цялата държава

Въвеждането на работещо електронно правителство е важна стъпка за работа на държавата с бизнеса и гражданите. Всеки един от нас се е сблъсквал със наричаното в момента 'електронно правителство' и знае, колко трудно е да се работи с него, поради факта, че то или изисква определена операционна система или изисква определен вид браузър или няма начин за интеграция със собствената ни система или просто не работи. Затова в програмата си наблягаме на създаването на цялостна система, която да включва горните принципи на отвореност. Освен това с отварянето му, ще имаме спестени огромни средства от съмнителни държавни поръчки и най-вече, ще имаме директен ефект за целия бизнес, а не само за определен кръг от фирми. Ще има ефект и върху гражданите.

Другата важна точка, върху която трябва да се наблегне е спазването на изискванията за електронно правителство. Гражданите и бизнеса, трябва да бъдат обслужвани от всички елементи на държавната и общинска администрация. Въвеждането му, би могло да съкрати и срока за обратна връзка от тези институции до няколко дни, вместо сега предвидените до 30 дни.

Предимства:

- Намалване на времето за комуникация с отделните държавни и общински органи от до 30 на до 5 дни;
- Въвеждане на система за контрол на процеса на предвиждане на отделния елемент. Субекта подал заявката трябва да може да вижда къде се намира тя във всеки един момент и какво се случва с нея;
- Намалване на използването на хартия със система за документо-оборот между отделните ведомства и администрации;
- Равни права за достъп до цялото електронно правителство, без оглед на използвана операционна система, браузър или друг тип софтуер. Наличието на свързаност към системата на е-правителството, се поема от доставчика на Интернет, същото важи и за свързаността от клиента (лице или бизнес). За свързаността може да се изисква такса, но не и за използване на електронното правителство.
- Използване на отворени стандарти и отворени формати (с оглед на изисквания в началото на документа)

- Защита на личните данни на използващите електронните услуги на е-правителството. Промяна в закона за ТР, в закона за електронния подпис и в закона за електронни съобщения, гарантиращи запазването и непубликуването и несъхранението на лични данни, извън необходимите за нормалната работа на системата;

Заключение, вместо край

Надявам се с тази малка **разяснителна бележка** от 15 страници да съм успял да разясня основните положения и понятия, които ще са основата за една отворена в технологично отношение държава. Колкото по-отворена е държавата, толкова по-сигурни ще са данните и комуникацията ни, което е още един плюс, за да започне такава използване.

Винаги можете да се свържете с мен, през сайтовете ми, посочени в началото на материала.

Благодаря на Иво, за корекциите и на всички, които дариха огледала за свалянето на тази книга. Дано да достигне до повече хора.

Бого